

Del 9: Spanien under Felipe González (1982 – 96)

1982: Felipe González og PSOE overtager regeringsmagten. VM i fodbold afvikles i Spanien. Restriktionerne overfor Gibraltar ophæves.

1983: GAL begynder med ETA's egne metoder at kæmpe imod terrornetværket.

1984: Det bliver nemmere at få udleveret formodede ETA terrorister fra Frankrig.

1986: Spanien optages i EF. NATO medlemskabet bekræftes med nød og næppe ved folkeafstemning. PSOE genvinder regeringsmagten.

1987: ETA myrder 21 kunder ved en aktion imod stormagasinet Hipercor i Barcelona.

1988: Aftale med USA om tilbagetrækning af de amerikanske styrker i Spanien.

1989: PSOE vinder parlamentsvalget og har nu flertal alene.

1990: Aznar bliver leder af PP.

1991: USA får tilladelse til at mellemlande i Spanien i forbindelse med fragt af materiel og mandskab op til første golfkrig.

1992: Der afholdes Verdensudstilling i Sevilla og OL i Barcelona. 500året for opdagelsen af Amerika fejres. PSOE sættes for alvor nu i forbindelse med korruptionsskandaler.

1993: PSOE genvinder regeringsmagten, men mister det absolutte flertal.

1994: Arbejdsløsheden topper med 24,6%.

1995: Spanien deltager i bombning af serbiske mål i forbindelse med krigen i Bosnien.

1996: De catalanske nationalister ønsker ikke længere at være parlamentarisk grundlag for PSOE regeringen. Der udskrives nyvalg.

PSOE's første regeringstid (1982-86)

I spansk historie betragter man parlamentsvalget oktober 1982 som afslutningen på overgangen til demokrati. Faren for et militærkup var nu væk, og regeringsmagten blev overtaget af folk uden den mindste tilknytning til det gamle Franco diktatur. Set i forhold til seneste valg, havde 40% af spanierne skiftet parti. Endvidere var der 3 millioner der for første gang stemte. Valgkampen blev fredelig. De intellektuelle bakkede PSOE op, og selv højrefløjen virkede som slået på forhånd. 48% stemte på González og PSOE, hvilket gav 202 pladser. Fremgangen kom takket tidligere sofavælgere, førstegangsvælgere og vælgere man erobrede fra andre partier, som eks. troede på PSOE's løfter om 800.000 nye arbejdspladser. Bortset fra blandt virksomhedslederne og de

katolikker der gik til messe dagligt, stemte flertallet i alle samfundets grupper på PSOE. Sågar fik socialisterne 1/3 af stemmerne i landområderne.

På højrefløjten gik koalitionen AP-PDP frem fra 6% i 1979 til 26%. For UCD gik det helt galt. Uden Suárez gik partiet fra 35% til 7%. 30% af dem der i 1979 stemte på UCD stemte nu på PSOE og 40% på AP-PDP. Den eneste virkelige vælgergruppe UCD havde tilbage var husmødrene på landet. PCE fik blot 4% imod 10% i 1979. Herved var Spanien det vestlige middelhavsland hvor kommunismen stod svagest. De baskiske og catalanske nationalistes vælgere var trofaste, og deres partier fastholdt deres stilling.

Felipe González var 40 år gammel, da han blev ministerpræsident. En post han skulle beholde i 14 år. Det var længere end Margaret Thatcher i Storbritannien og Poul Schlüter i Danmark, men han blev overgået af vesttyske Helmut Kohl. González var en ubestridt leder af PSOE fra den ekstraordinære kongres i 1979 til valgnederlaget i 1996. Hans position var så stærk, at han kunne holde interne magtkampe nede. Når de kom op sagde han: "Spanien regeres fra Moncloa (regeringspaladset) og ikke fra Ferraz (PSOE's hovedsæde).

I november 1983 fik regeringen gennemført en abortlovgivning. Selvom svangerskabsafbrydelse kun blev tilladt ved graviditet hos mindreårige og incest, blev loven omgående anket til Forfatningsdomstolen, men blev dog til sidst vedtaget. Der blev endvidere gennemført en militærreform. Bevillingerne til hæren steg i en periode, men grundet den internationale situation der ikke antydede at Spanien skulle i krig, begyndte de fra 1985 at falde igen. Ved starten af 1990 havde man fået nedbragt antallet af officerer med ti tusind og antallet af soldater med 70 tusind.

PSOE kunne ikke overholde de fleste af partiets valgløfter. Men regeringen virkede stabil, hvorved populariteten blev bibeholdt. Dette tillod regeringen at lave arbejdsmarkedsreformer der i den første tid fik arbejdsløsheden til at stige. Reformer som en højreorienteret regering næppe havde kunnet gennemføre. González kunne endvidere benytte Francos gamle yacht, hvilket højrefløjten næppe heller kunne have gjort. Det lyder muligvis banalt, men det havde stor symbolsk betydning.

I løbet af 1980erne blev regeringen støttet af 30-40% af spanierne, mens mellem 46-60% bakkede González personligt op.

Spanien optages i EF

Under vesttysk formandskab begyndte EF's medlemslande i juni 1983 at tale om udvidelse. I september 1984 underskrev udenrigsministrene en erklæring om, at optagelse af Spanien ikke kun

handlede om økonomi. I slutningen af 1984 besluttede den spanske regering i enighed at man ønskede optagelse i EF samt medlemskab af NATO.

For at sikre et bedre forhold til Europa, gjorde Spanien langt om længe i 1982 en ende på sine restriktioner omkring ind- og udrejse af Gibraltar.

I juni 1985 nåede Spanien til enighed med EF, som betød at landet syd for Pyrenæerne blev optaget som medlemsland fra 1. januar året efter. Spanien fik to pladser i kommissionen og 60 pladser i Europa Parlamentet, hvor der i forvejen var over 500 medlemmer. I 1989 havde Spanien for første gang formandskabet.

I 1985 udgjorde eksporten fra Spanien til EF landene 55% af den samlede eksport, men i 1987 nåede man 63% og i 1992 71%.

12. marts 1986 stemte spanierne om spørgsmålet om NATO medlemskab. González erklærede efterfølgende, at det havde været en af hans største fejl som regeringschef at bede befolkningen bekræfte medlemskabet ved en folkeafstemning. (Socialisterne i Grækenland havde lovet noget sådant, men gennemførte det ikke). González garanterede op til afstemningen, at der ikke ville blive udstationeret atomvåben i Spanien og at den amerikanske militære tilstedeværelse skulle mindskes. Højrefløjen forholdt sig tavse i tiden op til afstemningen, selvom de før PSOE's regeringstid havde ført Spanien ind i NATO.

28% af vælgerne besluttede sig dagen før, og der var reel fare for et nej. Valgdeltagelsen var 60% og af disse stemte 52% ja. 40% stemte nej og 6,5% stemte blankt og endelig var der halvanden procent ugyldige stemmer. Således blev Spanien NATO medlemsland få år før den kolde krig sluttede. I december 1988 nåede den spanske regering til enighed med USA om tilbagetrækning af de amerikanske styrker fra Spanien.

Spanierne får et alternativ til PSOE

Folkeafstemningen i 1986 der skulle bekræfte NATO medlemskabet kunne man frygte ville give uro i PSOE. Men det betød ikke problemer ved det efterfølgende parlamentsvalg. PSOE mistede omkring en million stemmer. Særligt var nedgangen stor i Madrid (11%). Men oppositionen mistede omkring 300.000 stemmer. PSOE fik således 184 pladser, hvilket var 79 mere end højrefløjen der fik 105 imod tidligere 107.

Højrefløjen var ramt af et kaos hvad partier angår. AP slog sig sammen med to andre borgerlige partier i Coalición Popular (Folkekoalitionen) der hurtigt forgik. Men der var to andre vigtige spillere på højrefløjen. Adolfo Suárez' CDS (Centro Democrático y Social – Demokratisk og Socialt Centrum) gik fra 2 til 19 pladser, Men det var reel tilbagegang, da UCD ikke eksisterede længere, og da CDS og UCD til sammen havde fået flere stemmer i 1982.

González lavede efter valget en regeringsrokade. Blandt andet blev udenrigsminister Moran udskiftet, da hans udenrigspolitik var for venstreorienteret for González.

Ved valget i 1989 fik PSOE 800.000 stemmer færre. Det gav alligevel absolut flertal, dog kun med et mandat (176 pladser). Ved dette valg stoppede Spaniens tendens med at stemme på centerpartierne. Suárez og CDS fik 8% og 14 pladser. Sågar blev den tidligere regeringschef overgået af kommunisterne.

Valgnederlaget betød krise for højrefløjen. Efter UCD's exit fra spansk politik virkede AP som det parti på højrefløjen, som kunne blive regeringsbærende. Men det højreorienterede Spanien havde ikke den store tiltro til Manuel Fraga Iribarne som sad solidt på magten i AP. Efter flere nederlag ved regionalvalgene, gik Fraga af. Den nye leder Antonio Hernández Mancha viste sig hurtigt som en fiasko. Det skadede ham, at han ikke var medlem af Cortes, men derimod havde ledt partiet i dets højborg Andalusien. Således vendte Fraga tilbage som partiets leder i 1988.

I starten af 1990erne overtog den unge José María Aznar lederskabet af AP der nu skiftede navn til PP (Partido Popular – Folkepartiet). Først fra dette tidspunkt begyndte man at se et reelt alternativ til PSOE. Aznar var begyndt sin politiske karriere i regimets sidste år i Falangen. Han blev medlem af AP i 1979 og i 1982 blev Aznar parlamentsmedlem. Sit store gennembrud fik han, da det lykkedes ham at blive præsident for autonomiregionen Castilla y León i 1987. Det bragte Aznar op som en af de potentielle kandidater til at lede partiet. Samtidig med navneskiftet sidst i 1980erne, begyndte PP at hente tidligere politikere fra UCD ind, og opnåede pæn succes ved valget til Europa Parlamentet.

I 1990 blev Aznar partiets præsident og indledte en hård oppositionspolitik. Han beskrev Spanien som en "casino økonomi" og omtalte González "som en tigger" overfor EF. Aznars udtalelser var ofte et udtryk for ungdommeligt kåd, og havde tit ikke noget med virkeligheden at gøre.

Ved valget i 1993 tabte oppositionen således igen. Herefter førte Aznar sit parti mere imod centrum. Han havde særligt held med at kritisere PSOE's håndtering af ETA. Ved valget til Europa Parlamentet i 1994 blev PP for første gang større end PSOE, og endvidere mistede socialisterne flertallet i Andalusien.

Adolfo Suárez' nye parti CDS havde i 1986 eksempelvis haft succes med at foreslå værnepligten afkortet, og Suárez hævdede endvidere, at han havde stemt nej ved folkeafstemningen om NATO medlemskabet. Fra starten af 1990erne så den tidligere regeringschef mere ud til at være villig til at alliere sig med PSOE end med højrefløjen. Ved parlamentsvalget 1993 havde Suárez trukket sig. Uden ham fik CDS mindre end 2% af stemmerne og mistede sin repræsentation i Cortes.

Efter kommunisternes tilbagegang forsøgte man på venstrefløjen at samle sig i koalitionen IU (Izquierda Unida – Det Forenede Venstre). Et af medlemmerne var netop PCE. I 1986 fik IU blot 50.000 stemmer, selvom man udnyttede at mange af PSOE's vælgere var utilfredse med at partiet havde arbejdet for at få Spanien ind i NATO. Frem til 1991 havde Felipe González været vellidt af de fleste. Men fra dette tidspunkt begyndte beskyldninger om korrupsion at ændre billedet af ham.

Terrorisme og antiterrorisme

Kampen imod ETA betragtes som et af de største nederlag for PSOE under González. Dog lykkedes det at få Frankrig til at ændre attitude omkring ETA fra 1984, hvorefter det blev lettere at få udleveret formodede terrorister der var flygtet ind i det nordlige naboland.

Fra 1983 tog GAL (los Grupos Antiterroristas de Liberación – De Antiterroristiske Befrielsesgrupper) ETA's egne metoder i brug i kampen imod det baskiske terrornetværk, men aktionerne gik også ud over uskyldige. Primært foregik GAL's virksomhed i Frankrig, men også under tiden i Spanien. Beviseligt stod GAL's dødspatrujer bag mindst 23 mord frem til og med 1986. Det lykkedes ikke GAL at bremse ETA terroren. Det er ligefrem blevet hævdet, at GAL styrkede ETA's omdømme som offer i en krig imod en autoritær stat. Efter et fald i antallet af dræbte, steg ETA's myrderier igen i 1987, hvor tallet var 52. Blandt andet døde 21 kunder ved en aktion imod stormagasinet Hipercor i Barcelona dette år.

Det kunne ikke bevises. Men alt tydede på, at GAL's antiterroristiske grupper blev finansieret via Indenrigsministeriet. Mistanken opstod, fordi statsadministrationen, og særligt Indenrigsministeriet, altid lagde hindringer i vejen for efterforskningen. Oppositionen gjorde ikke på det tidspunkt noget større væsen ud af sagen. I 1989 forsøgte man at hindre ETA terrorister under arrest i at planlægge aktioner i fængslerne. Hidtil havde de været holdt fanget i blot to fængsler, men nu blev de dømte ETA terrorister spredt mere ud. I januar 1988 indgik de demokratiske partier en antiterrorpagt. Det lykkedes at mindske ETA's aktiviteter, men aldrig at nå virkelig fred.

Autonomistaten

De første år efter indførelsen af forfatningen fra 1978 gik det langsomt med at føre artikel otte om oprettelse af selvstyrende områder (autonomier) indenfor den spanske stat ud i livet. I 1981 var der kun blevet godkendt selvstyrelove for fem områder. Men 1982-83 kom yderligere tolv til. Først i starten af 1990erne var hele landet opdelt i selvstyrende autonomier, da de to spanske enklaver i Nordafrika Ceuta og Melilla fik selvstyre. Spanien gik ikke bare fra diktatur til demokrati, men også fra et meget centralistisk styre til et af verdens mest decentraliserede.

I 1984 etablerede man en udligningsfond der skulle kompensere de mindst velstående regioner. Siden 1984 er der gradvist flyttet flere og flere opgaver ud til de selvstyrende områder. I 1992 overtog autonomierne ansvaret for sundhed og uddannelse. I starten af 1990erne var der blevet overflyttet omkring 432.000 funktionærer fra staten til de selvstyrende områder. Særligt i Catalonien og Navarra tiltog de regionale parlamenter sig stor lovgivningsmæssig magt.

I starten af 70erne administrerede den spanske stat 90% af de offentlige indtægter. (Resten blev administreret af byråd og kommissioner). I 1992 bestyrede autonomierne 25% af det offentlige budget. Endvidere har autonomierne haft mulighed for at låne. I midten af 1990erne beløb deres samlede gæld sig til en billion pesetas. Autonomierne kom også til at administrere halvdelen af de penge Spanien fik fra EF (der i 1993 tog navneforandring til EU). I 1980erne var der en del sager om fortolkningen af forfatningens ordlyd omkring autonomistyret der måtte afklares af Forfatningsdomstolen. Særligt var det Catalonien der påbegyndte disse sager. Men i 1990erne faldt antallet bemærkelsesværdigt. I 1984 var der omkring hundred sager. I 1985 steg tallet til 135, hvorefter det faldt de efterfølgende år til omkring 100.

Efter parlamentsvalget i 1993 blev PSOE nødsaget til at alliere sig med de regionale catalanske og baskiske partier i Cortes for at holde på regeringsmagten. Dette udnyttede de catalanske og baskiske politikere til at sikre sig indrømmelser. Oppositionen beskyldte den spanske regering og den catalanske regionalregering for at lave aftaler under bordet.

I Baskerlandet sad PVN på magten fra 1980 til 2000. Nationalistpartiet blev ofte i massemedierne anklaget for en tvetydig holdning overfor ETA. Men partiet har aldrig beviseligt været forbundet med terrorisme. Endvidere har ETA myrdet adskillige af PNV's sympatisører og forsøgt at begå attentater imod dets ledere.

I Catalonien sad Convergencia i Unió (CiU) på regeringsmagten 1980-2003, i størsteparten af tiden i samarbejde med andre partier. Præsident Jordi Pujol forsøgte sig med en inkluderende

nationalisme. "Catalonier er enhver der bor og arbejder i Catalonien og som ønsker at være det", sagde han ofte. På den måde ville han hele arene fra fortiden. Pujol afsluttede ofte sine taler med "Visca Catalunya. Viva España". ("Leve Catalonien" på catalansk og "Leve Spanien" på castiliansk spansk). Blandt andet derfor har Catalonien haft en langt roligere udvikling end i Baskerlandet, trods en stærk catalanskfølelse hos mange. Terra Lliure (Frit Land) ønskede som et catalansk modstykke til ETA også at kæmpe for uafhængighed fra Spanien gennem vold, men terrorbevægelsen slog aldrig rod i den catalanske befolkning.

Der blev i 1983 vedtaget en lov om "sproglig normalisering" i Catalonien. Denne blev et kompromis hvor man både forsøgte at tilgodese spansktalende og catalansktalendes interesser, eksempelvis ved at begge sprog skulle kunne bruges i den offentlige administration. Det medførte naturligt nok modstand fra de mest catalansksindede.

PSOE's økonomiske politik

Da PSOE overtog regeringsmagten i 1982 havde Spanien alvorlige økonomiske problemer. Der blev ikke investeret meget, og arbejdsløsheden lå på over 15%. Underskuddet svarede til mere end 5% af BNP. Betalingsbalancen var negativ og væksten lå på mindre end 1%. PSOE's valgløfte fra 1982 om med offentlige investeringer at skabe 800.000 nye arbejdspladser førte til samme resultater som den tilsvarende politik i Frankrig. Dvs. at mønten blev devalueret tre gange på få måneder og yderligere kom der høj inflation. Man kan undre sig over valgløftet, for selv uden det var PSOE kommet til magten. Men den politiske stabilitet PSOE medførte, gjorde det muligt at gennemføre en økonomisk plan.

UCD havde i sin regeringstid gennemført en reform der over en længere årrække skulle forøge statskassens midler, og som PSOE høstede frugterne af. Spanien fik således en økonomi der nu mere lignede den hos de vesteuropæiske naboer. Fra 1980 til 1993 blev der gradvist opkrævet flere skatter og afgifter, således at det offentlige forbrug gik fra 33% til 49% af BNP. De flere offentlige indtægter blev primært brugt på uddannelse der steg fra 2,8% af BNP til 4,7%. Skolepligten blev forlænget til de 16 år. Der blev ansat flere lærere og antallet af stipendier blev seksdoblet i perioden 1982-92, så 800.000 om året til sidst kunne få studiestøtte. På ti år blev antallet af studerende på de videregående uddannelser fordoblet. Alle spaniere havde nu adgang til offentlig sygesikring i en eller anden grad. På bare 24 måneder gik antallet af personer med ret til social sikkerhed fra 49% til 70%.

Omkring den økonomiske politik var den vigtigste prioritet for PSOE at få bremset inflationen. Den fik man i perioden 1982-85 mindsket fra 14% til 8%, og tendensen fortsatte. Men det betød at arbejdsløshedsstallet nåede 22%, hvilket var omtrent dobbelt så højt som hos de nordvestlige nabolande. Ikke nok med at PSOE ikke kunne skabe nye arbejdspladser. Antallet af stillinger faldt i disse år med 600.000. Særligt var der stor tilbagegang i tekstil- og sideritindustrien. Produktionen af siderit var gået fra 3 millioner ton i 1965 til 11 millioner ton i 1979, men kun 2/3 blev anvendt. Skiftværtsindustrien var endvidere blevet forældet.

Spanien oplevede fra 1985 et opsving, og særligt gik det fremad i 1987. Det var et par år senere end den gunstige udvikling var kommet til resten af Vesteuropa, og den spanske økonomi begyndte at vokse med omkring 4,5% om året, hvilket lå et til to procentpoint højere end gennemsnitligt i Vesteuropa og var sammenligneligt med 1960ernes højkonjunktur. I denne periode blev der skabt omkring 1,8 million arbejdspladser. Herved blev det muligt for de unge og kvinderne for alvor kunne komme ind på arbejdsmarkedet, og man kunne begynde at etablere en virkelig velfærdsstat i Spanien. Der skete store offentlige investeringer i infrastrukturer som eksempelvis i 1991 svarede til 5% af BNP. Grundet de mange investeringer fik man ikke mindsket underskuddet på de offentlige udgifter.

I 1992-93 oplevede Spanien atter en krise, om end kortvarig. I førstnævnte år fik landet blot en vækst på 0,7% og i 1993 var der sågar negativ vækst. Årsagen var problemer med harmoniseringen i EU, men allerede fra 1994 gik det bedre. Høj rente og en stærk peseta fik kapitalen til at søge imod Spanien. Disse midler blev primært brugt på køb af eksisterende virksomheder, særligt indenfor fremstilling af fødevarer og biler, og ikke i så høj grad på at åbne nye selskaber.

I slutningen af 1980'erne var regeringens primære opposition fagbevægelsen. Fra de andre politiske partier fik man ikke den store modstand. I 1987 opponerede fagbevægelsen imod regeringens politik ved at kræve at lønstigningerne skulle være på mere end 2% højere end inflationen. I slutningen af 1988 måtte regeringen efter pres fra fagbevægelsen droppe en plan for at få unge i erhvervsbeskæftigelse. 1989-92 blev midlerne der blev afsat til at dække udgiften til de arbejdsløse næsten fordoblet. Ledigheden toppede i 1994 med 24,6%. Hertil kom, at autonomiregionernes gæld i denne periode blev seksdoblet; for at betale Verdensudstillingen i Sevilla og OL i Barcelona i 1992, som begge medførte enorme offentlige udgifter. I 1993 lå Statens underskud på et beløb svarende til mere end 6% af BNP. I firserne havde man holdt sig på mellem 5-6% af BNP.

I halvfemserne fik PSOE inflationen ned på 6%, hvilket var langt under det normale op gennem Spaniens historie. Man mente en af årsagerne til den høje arbejdsløshed i Spanien var, at omkring 3,5 millioner mennesker arbejdede illegalt, særligt husmødre.

Fra 1980 til 1990 steg årsindtægten for de 10% fattigste spaniere med 17%, mens den for de rigeste 10% gik ned med 5%. Spanien var med andre ord nu et mere lige samfund.

De spanske firmaer havde svært ved at begå sig internationalt. Af de 100 største europæiske firmaer var det i 1986 kun tre der var spanske. De spanske erhvervsvirksomheder så ikke ud til at have aggressiviteten til at konkurrere her. De tre der var blandt de 100 største i Europa var alle offentligt ejede firmaer: Teleselskabet TELEFONICA, ENDESA (el, gas og vand) og REPSOL (olie). Spanien investerede heller ikke meget i udlandet, men blot et beløb svarende til 1/8 af de franske, tyske og britiske investeringer og 1/3 af de italienske.

Udenrigspolitik 1988-96

González stod den vesttyske kansler Helmut Kohl meget nær, så han støttede ved indgangen til halvfemserne tanken om tysk genforening. Helt som Danmark sendte Spanien skibe i forbindelse med første golfkrig i 1991, der skulle være med til at opretholde blokaden af Irak. Men vigtigere var det, at USA fik tilladelse til at bruge spansk territorium som luftbase. 35% af det amerikanske krigsmateriel blev sendt til Golfen via Spanien. Op mod 60% af flystyrken der blev hentet til den persiske golf mellemlandede i Spanien, hvilket vil sige omkring 300 B-52 bombefly. Størsteparten af den spanske befolkning støttede regeringen i denne beslutning. Dette hindrede ikke at Madrid senere blev stedet hvor Israel og Palæstina forhandlede fred i oktober 1991..

Spanien valgte i 1992 at tiltræde Maastrichttraktaten, imod at EU oprettede nogle regionalfonde der skulle støtte de mindst velstående medlemslande. I Cortes var det kun det lille venstrefløjsparti IU der stemte imod.

Fra 1988 sendte Spanien soldater til konflikterne i Namibia, Angola, Haiti, Nicaragua, El Salvador, Somalia og Jugoslavien. Særligt spillede spansk militær en vigtig rolle i Bosnien, og i 1995 deltog man i bombning af serbiske mål.

Udlandshjælpen blev fordoblet op gennem 1980erne, selvom den ikke kom til at overstige 0,2% af BNP. Spanien støttede endvidere aktivt den demokratiske udvikling i Latinamerika. I Nicaragua bakkede den spanske regering sandinisterne op frem til de veg bort fra demokratiet, hvorefter

Spanien skiftede side.⁹ I El Salvador var Spanien medvirkende til at regeringen og guerillaen nåede til en fredsaftale, og González var tilstede ved underskrivningen af fredsaftalen i 1992. Fra 1987 blev der i Madrid forhandlet om fred i Guatemala. Spaniens politik her var radikalt anderledes fra USA's.

I 1986 var González på Cuba, og fra dette tidspunkt forsøgte han at presse regimet til at åbne sig. Omkring konflikten i Panama tilbød Spanien general Noriega asyl. Spanien var også medvirkende til at skabe kontakt mellem regering og opposition i Pinochets Chile. Både González og kong Juan Carlos besøgte Chile i 1990, lige efter diktaturets fald. Ved Fujimoris kup i Peru standsede Spanien sin bistand til landet.

Fra 1991 har der været afholdt faste møder mellem lederne af de spansktalende lande, hvor kongen har spillet en stor rolle. I første omgang ville man mødes hvert år. Senere blev det til hvert andet. Det er et uformelt forum, men det skal skabe en fællesfølelse de spansktalende lande imellem.

I første omgang var det fra spansk side offentlige selskaber der investerede i Latinamerika, men fra 1990erne var det også i stort omfang de spanske banker.

Efter åbningen af grænsen til Gibraltar, blev der indledt forhandlinger om tilbagelevering af enklaverne Ceuta og Melilla til Marokko. Angående det tidligere spansk Sahara, holdt Spanien sig til at følge det internationale krav om at respektere lokalbefolkningens ønsker.

PSOE rammes af skandaler (1989-96)

Fra 1989 talte oppositionen om, at det var nødvendigt at PSOE kom af med sit absolutte flertal. Lidt efter lidt begyndte målet at se mere realistisk ud. I starten af halvfemserne mente 89 af spanierne, at der i PSOE var meget korrupsion, og 76% anså partiet som opsplittet. Fra 1991 begyndte PSOE at blive svækket ved byrådsvalg og autonomivalg. I 1983 sad PSOE på 50 af de 70 største byer. I 1987 blot 45 og i 1991 var tallet 37, mens PP gik fra 12 til 22. PP erobrede i 1991 Madrid. I 1983 regerede PSOE 12 autonomier og PP kun 3. I 1991 havde PSOE blot en og PP 5. PSOE var stadig størst blandt arbejdsløse, pensionister og hjemmegående husmødre. Men PP havde erobret flertallet af vælgerne blandt middelklassen i byerne. I 1991 mente 56% af man betalte for meget i skat set i forhold til de serviceydelser man modtog fra det offentlige. Procentsatsen af spanierne der identificerede sig med centrum-venstre gik fra 40 til 27%. Dele af en lov om sikkerhed for borgerne

---

⁹ Sandinisterne var medlemmer af et revolutionært parti, opkaldt efter frihedskæmperen A. César Sandino, der blev dræbt af Nicaraguas diktator Somoza i 1934.

blev af forfatningsdomstolen erklæret ugyldig, og den ansvarlige indenrigsminister Corcuera måtte gå af.

Fra perioden umiddelbart før valget i 1989 begyndte regeringen at få problemer med korrupsionsskandaler. Grundet 500året for opdagelsen af Amerika og OL i Barcelona skulle 1992 have været Spaniens store år, men netop her kom González og PSOE for alvor i krise. Men regeringspartiet havde lært af krisen hos UCD, og det betød ikke nogen opsplittelse af partiet.

Den første sag der fik opmærksomhed var vicepræsident Alfonso Guerras bror Juan der var ansat i en topstilling i partiet i Andalusien. Han blev i pressen beskyldt for under bordet at have beriget sig selv, bl.a. med luksusbiler, hvilket var en sag medierne slog stort op til skade for hans bror Alfonso der var vicepræsident i regeringen.

Ud ad til havde Felipe González og Antonio Guerra virket som to der stod sammen i alt. Men deres gode forhold var udelukkende professionelt. González regerede Spanien, mens Guerra i højere grad var partiapparatets mand. Da sagen om Guerras bror var glohed i medierne i februar 1990 støttede González ud ad til sin vicepræsident. Ved PSOE's 32. kongres gik 80% af posterne til Guerras støtter. Men der var intern uro i partiet, og i januar 1991 gik Antonio Guerra af som vicepræsident. Hans eneste lille sejr var, at han fik gennemtruffet, at han selv måtte meddele offentligheden nyheden. Først i 1995 faldt der dom i Guerra sagen. Juan fik et års betinget fængsel og en bøde. Set i forhold til det var den dårlige omtale PSOE havde fået i årene før domfældelsen urimeligt stor.

I 1987 var der blevet vedtaget en lov om finansiering af de politiske partier, der gjorde at PSOE's statsstøtte gik fra 3,6 milliarder pesetas til 6 milliarder, hvorved forskellen i regeringspartiets midler og dem hos de andre partier ville blive endnu større. Men det var ikke nok for PSOE, selvom en valgkampagne kun kostede omkring 1,2 milliarder pesetas. Således blev der taget initiativ til stiftelsen af holdingselskabet FILESA der ejede andre erhvervsvirksomheder der skulle tjene penge til PSOE. I sin korte historie tjente FILESA en milliard pesetas på forskellige måder. Men FILESA betalte mange af PSOE's fakturaer. Det var ikke bare i forbindelse med valgkampagner, men også eks. lokaleleje. Endvidere snød FILESA i skat for ca. 300 millioner pesetas. Det førte til intern splid i partiet. Der var dem der mente, at FILESA ikke havde noget med PSOE at gøre. González fløjten var af den opfattelse, at det var bedre at erkende sit ansvar og at de skyldige skulle stå frem. González selv sagde, at han var blevet underrettet om sagen fra pressen. Efter at der var blevet lagt mange hindringer i vejen for domstolens undersøgelser, blev PSOE i marts 1993 pålagt ansvaret. Helt fra slutningen af 1980erne udtrykte González at han ønskede at stoppe som ministerpræsident.

Der blev således spekuleret på, hvem der skulle efterfølge ham. González følte sig i 1993 presset til at udskrive et valg som ingen i partiet ønskede og til at blive som kandidat til posten som ministerpræsident. Men han satte sine betingelser og krævede, at regeringen kunne handle uafhængigt af partiorganisationen, som han altid havde praktiseret. Man kunne således konstatere, at valgperioden 1989-93 havde været præget så meget af PSOE's interne problemer, at regeringen ikke havde evnet at gennemføre sin politik.

PSOE var klar over, at man ville miste sit flertal. Derfor havde partiet i den afsluttende del af valgperioden samarbejdet med nationalisterne PNV og CIU samt Suárez' gamle parti CDS. PP fremstod som regeringsalternativ, og skulle holdes ude. For CDS' vedkommende betød valget, som tidligere nævnt, at man ikke blev repræsenteret i Cortes. Men nationalisterne bibeholdt deres styrke. Forud for parlamentsvalget 1993 regnede man med at PSOE ville tabe. Men efter en hidsig sidste øjeblikks kampagne lykkedes det at ændre situationen. Det gav resultater for González at hævde, at Aznar var uerfaren og således kunne blive til fare for landet. Valgkaninen var at tilbyde pladsen som partiets nr. 2 til dommer Garzón der havde stået i spidsen for nogle sager om narko og GAL's aktiviteter. PP var blevet større ved at angribe PSOE's korrupsionsskandaler. Ikke ved at komme med et politisk alternativ. IU blev hæmmet af at spidskandidaten Julio Anguita blev syg og ikke kunne deltage i valgkampen.

Denne valgkamp blev præget af nogle store tv dueller mellem González og Aznar der blev set af omkring 10 millioner spaniere. Den første duel vandt Aznar og den anden González. 18 pladser, fire procentpoint og en million stemmer adskilte til sidst de to partier. PSOE fik 38 procent af stemmerne og 159 pladser, mens PP fik 34% og 141 pladser. Da øjeblikket hvor der skulle stemmes kom, havde spanierne alligevel været bange for at PP skulle komme til magten, og mange afholdt sig fra at stemme på partiet. IU fik 9,6% og 18 pladser, hvilket var en plads mere end i 1989. De baskiske og catalanske nationalister fastholdt deres pladser. De sidstnævnte accepterede at blive parlamentarisk grundlag for PSOE regeringen imod visse indrømmelser. Ved dette valg kom for første gang en gruppe på fire nationalister fra De Kanariske Øer ind i parlamentet.

Der var boligmangel i Spanien. Fagforeningen UGT besluttede således at stifte PSV (Promoción Social de Viviendas - Social Boligpromovering). 130.000 familier blev skrevet op til en bolig, og 22.000 fik tilsavn. Disse måtte til sammen stille med udbetaling på 70 milliarder pesetas, hvoraf 20 milliarder forsvandt i den blå luft. Ideen havde været fremragende, hvis ikke det havde været fup og fidus. Den administrerende direktør Sotos investerede eksempelvis penge i et byggeprojekt på en grund i Madrid, som ikke måtte bebygges. Regeringen havde ikke noget med skandalen at gøre,

men PSV forlangte at den gik ind i sagen. Fagbevægelsen pressede på ved at planlægge en generalstrejke.

Endvidere flygtede generaldirektøren for spansk politi efter beskyldninger om forbryderisk håndtering af etatens midler. Direktøren for Banco de España Mariano Rubio og den tidligere leder af børsen i Madrid Manuel de la Concha blev begge arresteret for ukorrekt administration af midlerne. I regeringen gik landbrugsminister Albero af, ligeledes grundet beskyldninger om korrupsion. Dommer Garzón valgte også at fratræde, men det var fordi han ikke syntes han fik den rolle han burde have.

I oktober 1994 troede to af tre spaniere ikke på González' ord. Ved årets slutning mente mere end 1/3 at et nyvalg måtte komme, og i 1995 mente 78% af spanierne at regeringen på den ene eller den anden måde var involveret i sagen om GAL.

Indtil maj 1994 havde de to politibetjente Amedo og Domínguez modtaget op imod 600.000 pesetas om måneden og de kunne disponere over 200 millioner pesetas via en bankkonto i Schweiz, i henhold til deres engagement i GAL. De blev idømt 100 års fængsel, for forbrydelser der kunne have kostet op imod 40 dødsfald. I fængslet fik de pludselig den hukommelse tilbage, de ikke havde haft under retssagen, og således afslørede de deres bagmænd. Som tak blev de sat på fri fod efter seks år. En af bagmændene havde været den tidligere indenrigsminister Barrionuevo. Man planlagde sågar at González skulle tiltales, men det blev aldrig til noget.

Under retssagen kom det frem, at det ikke kun var GAL men også Guardia Civil, der havde været med i dødspatroljeaktioner imod ETA. Desuden var de afsatte midler til GAL også anvendt til luksusforbrug.

Militærets efterretningstjeneste CESID havde en båndoptagelse af et møde afholdt 9. oktober 1978 mellem daværende ministerpræsident Adolfo Suárez og nogle efterretningsfolk, hvilket i henhold til forfatningen ikke var lovligt. Det havde tilbage i 1978 været et uskyldigt møde. Men da Suárez under mødet blev orienteret om, at to politifolk var blevet dræbt i Baskerlandet, talte han fortroligt med efterretningsfolkene, uden at der var nogen der tænkte på at få stoppet båndoptagelsen. Den der havde forestået optagelserne var oberst Perote, der her en lille snes år efter var kommet i fængsel. Her solgte han optagelserne til Conde, der sad inde for at have presset penge af banken Banesto. Conde fik sin advokat til at gå til González og bede den nuværende ministerpræsident få ham ud af fængslet samt skaffe ham erstatning på 14 milliarder pesetas, imod at González fik optagelserne. Da det kom frem, benægtede regeringen alt. Senere blev man nødsaget til at erkende sagen, men regeringen fralagde sig eller mindskede ansvaret mest muligt.

Skandalen endte med at vicepræsident Narcís Serra og forsvarsminister García Vargas måtte gå af. Men det betød også at de catalanske nationalister ikke ville være parlamentarisk grundlag længere. Derfor blev det i starten af 1996 nødvendigt at udskrive nyvalg.